

Karnawał „Solidarności”

w Gorzowie Wielkopolskim:
1980 - 1981

INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

Organizator:

Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN – styczeń w Szczecinie

Kurator wykazy:

Marta Maciszkiewicz

Autorzy:

Marta Maciszkiewicz (teksty, scenariusze), Jerolim Pałicki (wybór zdjęć)

Konsultacje:

Tomasz Kudowski, Sebastian Lipiński, Jan Olaszek

Na wystawie wykorzystano materiały pochodzące z:

Archiwum Państwowego w Gorzowie Wlkp., Archiwum Duszności w Wrocławiu, Województwa i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorzowie Wlkp., Zakładu Narodowego im. Ossolińskich w Wrocławiu, Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wlkp. i Gorzowskiego Towarzystwa Fotograficznego oraz zbiorów prywatnych: Zbigniewa Bodnara, Janusza Droczyki, Bogusława Graczyńskiego, Stefani Hejmanowskiej, Sławomira Kowalczyka, Waldemara Kucio, Anny Marzec, Zbigniewa Pocztyńskiego, Marka Sobaka, Hłebry Rogalskiej, Tomasa Rutkowskiego, Zbigniewa Syki.

Projekt graficzny:

Witoldin Studio

GORZOWSKA DROGA DO SIERPNI...

Choć w Gorzowie Wlkp. istniało kilka dużych zakładów pracy, m.in. Zakłady Włókien Chemicznych „Chemitex-Stilom”, Zakłady Przemysłu Jedwabniczego „Silwana” oraz filia „Ursusa” – Zakłady Mechaniczne „Gorzów”, w latach siedemdziesiątych nie dochodziło do większych protestów robotniczych.

Pewne środowiska, nastawione opozycyjnie wobec władz zaczęły powstawać w drugiej połowie lat siedemdziesiątych. „Solą w oku” rządzących była przede wszystkim działalność ks. Witolda Andrzejewskiego, czołowej postaci gorzowskiej opozycji. Utworzone i prowadzone przez niego od 1972 r. Duszpasterstwo Akademickie odegrało znaczną rolę w kształtowaniu postaw opozycyjnych. W 1979 r. jego działacze, głównie młodzież z Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Gorzowie Wlkp. weszli w skład Ruchu Młodej Polski

(Marek Jurek, Piotr Mierecki, Krzysztof Nowak, Marek Robak i in.).

W mieście pojawiały się kontestujące ustrój ulotki np. „Precz z PZPR” czy „Precz z czerwoną dyktaturą”; pisma bezdebitowe, m.in. emigracyjna „Kultura” czy wydawane w kraju „Opinia”, „Robotnik”, „Spotkania”, „Bratniak”; przyjeżdżali też inni działacze opozycji: Przemysław Fenrych czy Aleksander Hall. Było również kilku współpracowników KOR, m.in. Zygmunt Jędrczak, Stanisław Siekanowicz czy Jan Wielgosz.

Warto odnotować, że nastawiona opozycyjnie wobec władz była również część działaczy w gorzowskim oddziale Stowarzyszenia PAX. Utrzymywała kontakty z Romualdem Szeremietiewem, za co została z PAX usunięta (Wojciech Szczepanowski, Jerzy Sikora).

1. Demonstracja w opozycji, Gorzów, 1978. Zdjęcie: Andrzej B. Robak

2. Spotkanie z 1979. W tle: demonstracja, 1978. Zdjęcie: Andrzej B. Robak

3. Wydarzenie kulturalne, 1978. Zdjęcie: Andrzej B. Robak

4. Wydarzenie kulturalne, 1978. Zdjęcie: Andrzej B. Robak

5. Plakaty „5000 TYSIĄC LECIA” i „bretnik 88”. Zdjęcie: Andrzej B. Robak

6. Demonstracja w opozycji, Gorzów, 1978. Zdjęcie: Andrzej B. Robak

STRAJKI SIERPNIOWE I PODPISANIE POROZUMIĘŃ

Lato 1980 r. zapoczątkowało jeden z najważniejszych okresów w powojennej historii Polski. Sytuacja gospodarcza kraju pogarszała się z miesiąca na miesiąc, a w sklepach brakowało podstawowych artykułów spożywczych. Do wybuchu społecznego niezadowolenia brakowało tylko iskry...

Strajki rozpoczęły się już w lipcu w Lublinie i Świdniku, ale władzy udało się je wygasić. Wkrótce wybuchła nowa fala, która w ciągu kilku dni ogarnęła całą Polskę. Największy ze strajków rozpoczął się 14 sierpnia w Stoczni Gdańskiej im. W. Lenina, gdzie obok postulatów podwyżki płac wysunięto m.in. żądania przywrócenia do pracy Anny Walentynowicz i zwolnionego jeszcze w 1976 r. Lecha Wałęsy, utworzenia wolnych związków zawodowych czy budowy pomnika ofiar Grudnia '70. Protesty przenosiły się do innych zakładów i miast, przeradzając się w strajk solidarnościowy. W Stoczni

Gdańskiej powstał Międzyzakładowy Komitet Strajkowy, a na bramie zakładu wywieszono 21 postulatów strajkowych. Zgoda na ich spełnienie była warunkiem zakończenia protestów. Negocjacje z rządem zakończyły się podpisaniem porozumienia 31 sierpnia w Gdańsku, gdzie stronę rządową reprezentował wicepremier Mieczysław Jagielski, a strajkujących – Lech Wałęsa. Podobne podpisało 30 sierpnia w Szczecinie, 3 września w Jastrzębiu-Zdroju i 11 września w Hucie Katowice. Władze zgodziły się na utworzenie niezależnych samorządnych związków zawodowych. Istniejące komitety strajkowe przekształcały się w zakładowe komitety założycielskie, z których po negocjacjach powstał jeden ogólnopolski Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”.

Tzw. porozumienia sierpniowe zapoczątkowały pełen nadziei na zmiany nowy okres w historii PRL...

NSZZ
Solidarność

© Lech Wałęsa w Stoczni (1980) / W. Gajda / Magnum / Contrasto

© Władimir Szewczenko / Magnum / Contrasto

© Władimir Szewczenko / Magnum / Contrasto

© Władimir Szewczenko / Magnum / Contrasto

POWSTANIE MIĘDZYZAKŁADOWEGO KOMITETU ZAŁOŻYCIELSKIEGO W GORZOWIE WLKR.

W lipcu i sierpniu 1980 r. w kilku gorzowskich zakładach pracy doszło do demonstracji niezadowolenia i krótkich strajków spowodowanych złą sytuacją ekonomiczną w kraju. Domagano się wówczas podwyżki płac. Żądania zgłaszane w Gdańsku i Szczecinie nie były jeszcze znane. Ulotki, a następnie plakaty z postulatami szczecińskich zakładów pracy pojawiły się w mieście 22 sierpnia.

Organizowanie nowych związków zawodowych w Gorzowie Wlkp. rozpoczęło po podpisaniu porozumień sierpniowych. W sobotę 13 września, na portierni Elektrociepłowni, około godziny 19, spotkali się przedstawiciele sześciu gorzowskich zakładów pracy: Elektrociepłowni Gorzów, Zakładów Przemysłu Jedwabniczego „Silwany”, Rejonu Dróg Publicznych w Gorzowie Wlkp., Zakładów Mechanicznych „Gorzów”, Zakładów Włókien Chemicznych „Chemitex-Stylon” i Gorzowskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego, którzy spisali

„Protokół porozumienia” o powstaniu Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego.

Przewodniczącym MKZ został Tadeusz Kolodziejcki. Wiceprzewodniczącymi zostali: Zbigniew Zięba i Edward Borowski. Ponadto w skład komitetu weszli: Ryszard Chromicz, Grzegorz Fronckiewicz, Jerzy Kretkowski, Ireneusz Meres i Ryszard Ornoch. 19 września Prezydium MKZ poszerzono o Bogdana Bednarskiego, Jana Lewandowskiego i Adama Opieła.

Pierwszą siedzibą MKZ była zakładowa kawiarenka w ZM „Gorzów”, skąd po miesiącu przeniesiono się do Urzędu Miejskiego, a ostatecznie do budynku przy ul. Krajowej Rady Narodowej (obecnie ul. Edwarda Borowskiego).

Gorzowscy działacze „Solidarności” zaangażowali się w działalność związku na arenie ogólnopolskiej. 17 września delegacja wzięła udział w ogólnopolskim spotkaniu komitetów założycielskich, a Ryszard Ornoch wszedł w skład Krajowej Komisji Porozumiewawczej.

1. Porozumienie Zakładowe między przedsiębiorstwami: Elektrociepłowni Gorzów, Zakładów Przemysłu Jedwabniczego „Silwany” i Zakładów Mechanicznych „Gorzów”

„Będziemy wymagać nie tylko od pracodawcy”

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

Pracownicy i Zarząd Zakładów Mechanicznych „Gorzów” walczyli o lepsze warunki

17 września 1980 r. w Warszawie

PIERWSZE SPOTKANIE Z WŁADZAMI

W poniedziałek 15 września przedstawiciele MKZ udali się do wojewody gorzowskiego Stanisława Nowaka oraz do sekretarza KW PZPR Ryszarda Labusia, aby poinformować wojewódzkie władze partyjno-rządowe o powstaniu Międzyzakładowego Komitetu Założycielskiego.

Stosunek władz trudno nazwać przychylnym, choć początkowo nie utrudniano działalności nowemu związkowi. Grzegorz Fronckiewicz wspominał, że pierwsze spotkanie z wojewodą przebiegało w dobrej atmosferze: „Sądzą, że wojewoda zachował się zupełnie przyzwoicie jak na tamten czas. [...] Nowak powiedział, że to on będzie się interesował

kontaktami z nami bezpośrednio i jakby było nam coś potrzebne to prosił, żeby zwracać się z tym do niego”. Gożej wspominał kolejne spotkanie, z sekretarzem KW PZPR, Ryszardem Labusiem: „Sekretarz rozmawiał z nami zadając pytania »Po co wam to? Przecież to jest nielegalne. To się za chwilę rozleci. Co wy wiecie co się tam dzieje w Szczecinie czy Gdańsku?«. On nas próbował zrazić do tego. [...] Pamiętam, że kiedy wychodziłmyn Labuś powiedział: »Czy wy wiecie chłopaki, że teraz już życia nie będziecie mieli? Chcecie się w to pakować? Młodzi jesteście. A teraz to zaczynają wami interesować łusi (miał na myśli SB)«”.

Aktyw „Solidarności” - władze

© Olszyna / Fotopunkt, zdjęcie wstawione
z albumu „Solidarność w Gorzowie”
Dr. R. Nowak

© Włodzisław / Fotopunkt, zdjęcie wstawione
z albumu „Solidarność w Gorzowie”
Dr. R. Nowak

© Olszyna / Fotopunkt, zdjęcie wstawione

NSZZ
Solidarność

POWSTAWIANIE ZAKŁADOWYCH KOMITETÓW ZAŁOŻYCIELSKICH W GORZOWIE WLKP.

Kolejne komitety założycielskie w gorzowskich zakładach pracy powstawały dość szybko: 15 września w „Stilonie”, 16 września w Gorzowskim Przedsiębiorstwie Budownictwa Przemysłowego, 17 września w Zakładzie Energetycznym i in. Do 20 października 1980 r. przynależność do NSZZ „Solidarność” zgłosiło 86 gorzowskich zakładów pracy, zaś do marca 1981 r. w regionie gorzowskim powstały 522 Komisje Zakładowe NSZZ „Solidarność”. Taki stan utrzymał się aż do wprowadzenia stanu wojennego.

Przełom grudnia i stycznia 1981 r. to przede wszystkim wybory w komisjach. Wśród przewodniczących znaleźli się m.in. Stanisław Botwina (Gorzowski Kombinat Budowlany), Zygmunt Ciszak (zm „Gorzów”), Krzysztof Czerko (ZPJ „Silwana”), Kazimierz Godlewski (Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Handlu Wewnętrznego), Anatol Kosiuk (zwcm „Chemtex-Stilon”), Adam Opień (Gorzowskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Przemysłowego), Czesław Wesołowski („Stolbud”), Jan Wielgoz (Przedsiębiorstwo Eksploatacji Dróg Komunalnych).

© Włocławek: Katedra Edukacji i Nauk o Zdrowiu UM w Łodzi / Instytut Historii i Kultury Uniwersytetu Łódzkiego

© Foto: Instytut Historii i Kultury Uniwersytetu Łódzkiego / Instytut Historii i Kultury Uniwersytetu Łódzkiego

© Włocławek: Katedra Edukacji i Nauk o Zdrowiu UM w Łodzi / Instytut Historii i Kultury Uniwersytetu Łódzkiego

NSZZ
SOLIDARNOŚĆ

Duże znaczenie dla istnienia zorganizowanej opozycji miało posiadanie własnych wydawnictw. Gorzowska „Solidarność” szybko przełamała monopol informacyjny PZPR. Od września 1980 r. do grudnia 1981 r. w Gorzowie Wlkp. poza cenzurą wychodziło dziewiętnaście tytułów pism.

Najważniejszym pismem w regionie była „Solidarność Gorzowska – Informator NSZZ »Solidarność« – Gorzów Wlkp.” W skład pierwszej redakcji wchodził Jerzy Bozacki, Grzegorz Fronckiewicz i Kazimierz Godlewski, później dołączyła Grażyna Pytlak. Współpracowali również Jerzy Sikora, Ireneusz Meres, Wojciech Szczepanowski i Jerzy Solapiński.

Zarząd Regionalny wydawał również „Wiadomości Dnia. Pismo Zarządu Regionalnego NSZZ »Solidarność«” redagowane przez Grażynę Pytlak i Bernarda Dobryniewskiego oraz „Echo. Informator Zarządu Regionalnego NSZZ »Solidarność« w Gorzowie”, które wychodziło od 18 sierpnia do 11 grudnia 1981 r.

Wychodziły również różne pomniejsze pisma, biuletyny i komunikaty, jak również pisma zakładowe. Do najważniejszych należy zaliczyć „Solidarność Stilonowską. Informator NSZZ »Solidarność« w ZWCh »Stilon« w Gorzowie Wlkp.”, „Biuletyn Informacyjny NSZZ »Solidarność«” wydawany przez Komisję Zakładową NSZZ „Solidarność” w ZM „Gorzów”, „Solidarność w Energetyce. Informator Komisji Zakładowej NSZZ »Solidarność« w Elektrociepłowni Gorzów”, „Życie Siłwany”, „Ursus” czy „Zwrotnica. Informator Komisji Wzłowej PZP Gorzów”. Własne pisma miały środowiska oświatowe, ukazywały się m.in. „Sowa. Biuletyn Informacyjny Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ »Solidarność« Gorzów” i „Filareta. Biuletyn Klubu Dyskusyjnego przy LO w Gorzowie Wlkp.” oraz inne środowiska opozycyjne: Okręgowy Komitet Obrony Więzionych za Przekonania, „Solidarność Wiejska” oraz gorzowskie Niezależne Zrzeszenie Studentów i Polska Partia Demokratyczna.

NSZZ
SOLIDARNOSC

PRZECIWKO ZWIĄZKOWI

Bardzo szybko poczynaniami związkowców zaczęła interesować się Służba Bezpieczeństwa. Rozpoczęła działania operacyjne, zarówno wobec związku jako całości, jak i poszczególnych działaczy „Solidarności” w regionie. Zajmujący się zwalczaniem opozycji Wydział III-A KW MO w Gorzowie Wlkp. rozpracowywał Międzyzakładowy Komitet Założycielski NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wlkp. w ramach spraw o kryptonimach „Statuf” czy „Zrzeszeni”.

Oprócz tego prowadzono kilkadziesiąt innych spraw na pojedyncze osoby, m.in. sprawa krypt. „Najwyż” w ramach której rozpracowywano Jana Wielgosza, krypt. „Metalowiec” – Tadeusza Kołodziejkiego, krypt. „Skryty” – Edwarda Borowskiego, sprawa krypt. „Wieśniak” – Andrzeja Szaję, krypt. „Zaangażowany” – Adama

Opiela, krypt. „Aktywista” – Tadeusza Horbacza, sprawa krypt. „Amator” – Stanisława Radziukiewicza, krypt. „Jastrząb” – Ryszarda Ornocha, krypt. „Wredny” – Zbigniewa Ziębę, krypt. „Larwa” – Grażynę Pytlak. W ramach tych spraw zamierzano m.in. ograniczyć ich wpływy na działalność Komisji Zakładowych NSZZ „Solidarność” oraz kompromitować ich w środowisku, a tym samym doprowadzić do odsunięcia od działalności w MKZ i innych strukturach.

Wśród podejmowanych działań, mających osłabić siłę związku wykorzystywano m.in. osobowe źródła informacji, np. do wywołania dyskusji nad programem „Solidarności”, aby w ten sposób osłabić spójność związku. Z inwigilowanymi osobami przeprowadzano też rozmowy ostrzegawcze.

NSZZ
Solidarność

NIEZALEŻNE ZRZESZENIE STUDENTÓW

Komunistyczną rzeczywistość chcieli zmienić również studenci. Na fali październikowej odwilży w gorzowskiej filii Akademii Wychowania Fizycznego powstało Niezależne Zrzeszenie Studentów. Organizatorami NZS było dwóch studentów IV roku – Janusz Dreczka i Ryszard Franczuk.

Pierwszym przewodniczącym NZS – AWF Gorzów Wlkp. został Wojciech Ziemiński, a po wyborach, które odbyły się w marcu 1981 r. – Wiesław Suchogórski. Studenci niemal od razu nawiązali kontakt z działaczami NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wlkp.

Edward Borowski – I przewodniczący Zarządu Regionalnego NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wlkp. – nazywał NZS „dzieckiem Solidarności”. Studenci pomagali szczególnie przy kolportażu prasy, plakatowaniu, rozklejaniu ulotek, wykonywali również wrogię władzy napisy na murach.

Foto: Marek Górecki, zbiorowe, fot. Janusz Dreczka

Foto: Janusz Dreczka, zbiorowe, fot. Janusz Dreczka

Foto: Janusz Dreczka, zbiorowe, fot. Janusz Dreczka

Foto: Janusz Dreczka

„Solidarność Wiejska”

W województwie gorzowskim powstały również struktury „Solidarności Wiejskiej”. W organizowanie związku rolników zaangażowani byli m.in.: Andrzej Sraja, Jan Nowik, Ryszard Andrzejewski, Zygfryd Kudlaszyk, Kazimierz Grabowski, Stanisław Bożek.

Pierwsze koła wiejskie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Rolników „Solidarność Wiejska” w województwie gorzowskim powstały w Ciecierzycach (66 rolników) oraz w Brzozowcu (20 rolników) w gminie Deszczno.

Podjęmowano różne akcje mające na celu wymuszenie na władzach rejestracji związku rolników, m.in. w nocy z 23/24 listopada 1980 r. przeprowadzono akcję rozwieszania plakatów o treści: „Tym co żywią i bronią, chłopom polskim – Szczęście Boże! Domagamy się uznania z zatwierdzeniem Niezależnego Samorządnego Ruchu Chłopskiego „Solidarność”.

Ukazało się 11 numerów pisma „Solidarność Wsi Gorzowskiej. Biuletyn WKZ NSZZ RI „Solidarność” w Gorzowie Wlkp., redagowanego przez m.in. Stanisława Sikanowicza.

3 stycznia 1980 r. miał miejsce pierwszy wojewódzki zjazd „Solidarności Wiejskiej”, na którym odbyły się wybory do Wojewódzkiego Komitetu Założycielskiego NSZZ RI „Solidarność Wiejska”. Na przewodniczącego wybrano Andrzeja Sraję.

Foto: Janusz Dreczka, zbiorowe, fot. Janusz Dreczka

Foto: Janusz Dreczka, zbiorowe, fot. Janusz Dreczka

Foto: Janusz Dreczka, zbiorowe, fot. Janusz Dreczka

Foto: Janusz Dreczka, zbiorowe, fot. Janusz Dreczka

19 marca 1981 r. w budynku Wojewódzkiej Rady Narodowej w Bydgoszcy zostały pobite 3 osoby, m.in. Jan Rulewski, przewodniczący Regionu Bydgoskiego NSZZ „Solidarność”. Związek zażądał ukarania winnych.

20 marca 1981 r. Prezydium MKZ w Gorzowie Wlkp. podjęło uchwałę, w której czytamy: „W związku z nasilającymi się atakami i represjami służb MO i SB wobec członków naszego Związku i jego władz na terenie całego kraju, w tym również na obszarze naszego województwa oraz w oparciu o uchwałę Krajowej Komisji Porozumiewawczej z dnia 20 marca 1981 r. ogłaszamy stan gotowości strajkowej [...] Zobowiązujemy się wszystkie Komisje Zakładowe regionu gorzowskiego do wywieszenia flag narodowych, założenia opasek biało-czerwonych oraz wywieszenia plakatów”.

Wszystkie Komisje Zakładowe regionu gorzowskiego (oprócz Komisji Zakładowych Służby Zdrowia, Handlu i Służb Komunalnych) zobowiązano do przygotowań organizacyjnych do strajku generalnego.

W dniach 22–24 marca 1981 r. MKZ rozkolportował w mieście plakaty o treści: „Akcja MO i SB w Bydgoszcy pierwszym pogwałceniem 90-dniowego Moratorium Premiera Jaruzelskiego”, „Wolność dla więźniów politycznych” czy karykatury czterech uzbrojonych funkcjonariuszy MO i SB podpisane: „Meldujemy zakończenie rozmów w Bydgoszcy 19 III 1981 r.”

Atmosfera w mieście była bardzo napięta, przyczynił się do tego przejazd przez miasto kolumny wojskowej w ramach manewrów „Sojuz 81”. W obawie o bezpieczeństwo siedzibę Prezydium MKZ 24 marca przeniesiono do Zakładów Mechanicznych „Gorzów”. 25 marca wydano 3 instrukcje strajkowe: na wypadek strajku generalnego, na wypadek stanu wyjątkowego oraz na wypadek interwencji z zewnątrz. Powołano Regionalny Komitet Strajkowy, który miał kierować akcją strajkową (działalność Prezydium MKZ zawieszono do odwołania). W jego skład weszli Tadeusz Kolodziejcki (przewodniczący), Ryszard Ornoch, Edward Borowski, Zbigniew Zięba, Andrzej Zieliński, Ryszard Andrzejewski, Jerzy Gospodarek, Wojciech Thiel.

27 marca ogłoszono czterogodzinny strajk (godz. 8–12), który był największym strajkiem w dziejach gorzowskiej „Solidarności”. Na 162 tys. zatrudnionych (na pierwszej zmianie 90 tysięcy), przystąpiło do niego około 31 tys. pracowników z całego województwa. 30 marca gorzowska „Solidarność” była gotowa do strajku generalnego, jednak konflikt zażegnano podpisując porozumienie z rządem. MKZ swoje tymczasowe miejsce z ZM „Gorzów” przeniósł do stałej siedziby przy ul. KRN.

1. Pasaż
2. Zakład Mechaniczny
3. Zakład Mechaniczny
4. Zakład Mechaniczny

1. Władimir Polakowski rozmawia z Sławomirem Kozłowskim, przewodniczącym „Solidarności” w województwie Bydgoskim, w siedzibie Zakładów Mechanicznych.

2. Funkcjonariusze „Mojżyszki” (służby bezpieczeństwa) w czasie strajku generalnego w Zakładach Mechanicznych „Gorzów”.

3. Plakaty z rozkazami wycofania funkcjonariuszy „Mojżyszki”.

4. Plakaty „90 dni spokoju” w Zakładach Mechanicznych „Gorzów”.

5. Jan W. Wład, przewodniczący Komitetu Strajkowego.

ZJAZD GORZOWSKIEJ „SOLIDARNOŚCI”

25 kwietnia 1981 r. odbył się I Walny Zjazd Delegatów Regionu Gorzowskiego. Był jednym z ważniejszych wydarzeń w historii NSZZ „Solidarność” tego regionu. Trwające ponad 24 godziny obrady zostały poprzedzone mszą św. odprawioną w katedrze przez ks. Witolda Andrzejewskiego, podczas której miało miejsce poświęcenie zaprojektowanego przez Jana Korcza i Jerzego Klincewicza związkowego sztandaru. Następnie udano się do nowej siedziby regionu przy ul. KRK, która została poświęcona przez ks. Jerzego Płociennika. Pochód liczył około 700 osób i towarzyszyła mu orkiestra.

Obrady toczyły się w klubie zakładowym „Stilonu” - „Chemik”. Uczestniczyło w nich ponad 270 delegatów.

MKZ zakończył swą działalność. Wybrano 71-osobowy Zarząd Regionalny. Na jego czele stanął Edward Borowski oraz dwóch wiceprzewodniczących: Grzegorz Fronckiewicz i Tadeusz Kołodziejcki. Wybrano również czterech członków zarządu: Jerzego Gospodarka, Zbigniewa Ziębę, Andrzeja Ziełińskiego i Franciszka Konaszewicza.

Zebrań Zarządu Regionalnego odbywały się co dwa tygodnie w czwartki. Były to zebrań otwarte.

Druga część obrad miała miejsce 23 maja 1981 r. Wybrano wówczas 15-osobową Komisję Rewizyjną oraz 12 delegatów na I Krajowy Zjazd.

1. Powstanie pierwszego związkowego sztandaru Regionu Gorzowski NSZZ „Solidarność” (złoty) i „Solidarność” (niezależny związek zawodowy) (niebieski). Region Gorzowski NSZZ „Solidarność” (1981)

2. W spotykanie z delegatami NSZZ „Solidarność” (złoty) i „Solidarność” (niezależny związek zawodowy) (niebieski) w klubie zakładowym „Stilonu” - „Chemik” w Gorzowie Wielkopolskim, 25 kwietnia 1981 r.

Dwadzieścia dziewięć godzin

3. Józef Korczak, I zjazd NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wielkopolskim, 23 maja 1981 r.

4. Powstanie pierwszego związkowego sztandaru Regionu Gorzowski NSZZ „Solidarność” (złoty) i „Solidarność” (niezależny związek zawodowy) (niebieski) w klubie zakładowym „Stilonu” - „Chemik” w Gorzowie Wielkopolskim, 25 kwietnia 1981 r.

5. W spotykanie z delegatami NSZZ „Solidarność” (złoty) i „Solidarność” (niezależny związek zawodowy) (niebieski) w klubie zakładowym „Stilonu” - „Chemik” w Gorzowie Wielkopolskim, 23 maja 1981 r.

6. Józef Korczak, I zjazd NSZZ „Solidarność” w Gorzowie Wielkopolskim, 23 maja 1981 r.

WSPÓŁPRACA Z PRZEDSTAWICIELAMI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Istotną rolę w kształtowaniu postaw opozycyjnych odegrali przedstawiciele kościoła katolickiego, szczególnie księża: Witold Andrzejewski, Stanisław Czerwiński, Eugeniusz Jankiewicz i Jerzy Płóciennik czy bp Wilhelm Pluta. Wielokrotnie wspierali działania gorzowskich opozycjonistów, brali udział w uroczystościach, święcili związkowe sztandary.

1 maja 1981 r. po raz pierwszy w Gorzowie Wlkp. nie odbył się organizowany przez władze oficjalny pochód pierwszomajowy. MKZ zorganizował mszę św. koncelebrowaną przy tzw. schodach donikąd (przy ul. Drzymały) przez ks. Jerzego Płóciennika, ks. Piotra Sadownika oraz ks. Witolda Andrzejewskiego. Wcześniej

z Zarządu Regionalnego wyprowadzono związkowy sztandar i przy dźwiękach orkiestry dętej z zwoju „Chemtex-Stilon” przemarszerowano w okolicę ołtarza połowego. Po mszy św. aktorzy gorzowskiego Teatru im. Juliusza Osterwy (Przemysław Berdowski, Jerzy Górny, Teresa Lisowska, Czesław Mortas, Ewa Węglarz) recytowali wiersze Zygmunta Krasińskiego, Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Czesława Miłosza, Bolesława Leśmiana i Juliana Tuwima.

Władze oceniały, że we mszy św. uczestniczyło około 11 tys. osób. Podobne uroczystości odbyły się dwa dni później, z okazji 190. rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 Maja.

1. Związek „Solidarność” w Gorzowie Wlkp. 1980 r.

2. Młodzi w „Solidarności”

3. Młodzi w „Solidarności” w Gorzowie Wlkp. 1980 r.

4. Protesty w Gorzowie Wlkp. 1980 r.

5. Protesty w Gorzowie Wlkp. 1980 r.

Inną strukturą, związaną z „Solidarnością” była założona 22 lipca 1981 r. Polska Partia Demokratyczna. Członkami zostali m.in.: Maria Plutecka, Jerzy Klincewicz, Stanisław Żytkowski, Anna Szlachciuk, Stanisław Budzyński, Ryszard Sawicki, Zbigniew Bełz, Anatol Kon-sik (w jej składzie znalazły się także osoby z Poznania).

PPD nie występowała przeciwko ustrojowi socja-listycznemu jako takiemu. Postulowała jednak pluralizm polityczny, przeprowadzenie gruntownej reformy gospodarczej, równość wobec prawa, wolne wybory, wolność

i niepodległość. Stanisław Żytkowski wspominał, że „myśl polityczna (PPD) nie była spójna, ale była to zmiana jakościowa, która pokazywała, że „Solidarność” nie jest wystarczająca”.

PPD wydała własne pismo. Pierwszy numer ukazał się jako „Komunikat Polskiej Partii Demokratycznej”, zaś drugi, z datą 26 października 1981 r., jako „Przegląd Demokratyczny”. W skład redakcji weszli: Zbigniew Bełz, Adam Opieł i Ryszard Sawicki.

© Agencja Gazeta, 2007, www.150lat.com.pl

© Agencja Gazeta, 2007, www.150lat.com.pl

© Agencja Gazeta, 2007, www.150lat.com.pl

© Agencja Gazeta, 2007, www.150lat.com.pl

I KRAJOWY ZJAZD DELEGATÓW NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”

We wrześniu odbył się I Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” w Gdańsku, w którym wzięli udział delegaci z Regionu Goetzów Wlkp. Józef Zbigniew Belz, Edward Borowski, Bogusław Gruszczyński, Jerzy Hrybacz, Tadeusz Kolodziejcki, Anatol Konsik, Ryszard Kotarski, Adam Opieł, Grażyna Pytlak, Ryszard Sawicki, Jerzy Wendelt, Jan Wielgosz. Wśród nich było 2 tajnych współpracowników o pseudonimach „Marek” (Ryszard Kotarski) i „Merkury” (Anatol Konsik). Obaj zostali ocenieni przez SB jako dobre źródła informacji.

Funkcjonariusze SB podjęli działania, zmierzające do skompromitowania wśród załóg zakładów pracy przebiegu obrad i Zjazdu oraz podjętych tam uchwał.

W tym celu wykorzystano tajnych współpracowników, którzy charakteryzując przebieg obrad podczas spotkań w zakładach pracy podkreślali, że prezydium zjazdu manipulowało obradami, że przedstawiciele regionów Gdańska, Mazowsza i Wrocławia narzucali swą wolę mniejszym regionom, nie dopuszczano do głosu delegatów z regionu gorzowskiego, co miało być powodem rezygnacji Zbigniewa Belza ze stanowiska sekretarza prezydium zjazdu.

Reprezentanci regionu znaleźli się we władzach krajowych: Edward Borowski oraz Anatol Konsik weszli w skład Komisji Krajowej Związku, zaś Zbigniew Belz i Ryszard Kotarski w skład Krajowej Komisji Rewizyjnej.

1. Zjazd delegatów NSZZ „Solidarność” w Gdańsku. Władze NSZZ „Solidarność” w Goetzów Wlkp. (z lewej): Józef Zbigniew Belz, Edward Borowski, Bogusław Gruszczyński, Jerzy Hrybacz, Tadeusz Kolodziejcki, Anatol Konsik, Ryszard Kotarski, Adam Opieł, Grażyna Pytlak, Ryszard Sawicki, Jerzy Wendelt, Jan Wielgosz.

2. Krajowy Zjazd Delegatów NSZZ „Solidarność” w Gdańsku. Władze NSZZ „Solidarność” w Goetzów Wlkp. (z lewej): Józef Zbigniew Belz, Edward Borowski, Bogusław Gruszczyński, Jerzy Hrybacz, Tadeusz Kolodziejcki, Anatol Konsik, Ryszard Kotarski, Adam Opieł, Grażyna Pytlak, Ryszard Sawicki, Jerzy Wendelt, Jan Wielgosz.

3. Władze NSZZ „Solidarność” w Goetzów Wlkp. (z lewej): Józef Zbigniew Belz, Edward Borowski, Bogusław Gruszczyński, Jerzy Hrybacz, Tadeusz Kolodziejcki, Anatol Konsik, Ryszard Kotarski, Adam Opieł, Grażyna Pytlak, Ryszard Sawicki, Jerzy Wendelt, Jan Wielgosz.

4. Karta delegata NSZZ „Solidarność” w Goetzów Wlkp. (z lewej): Józef Zbigniew Belz, Edward Borowski, Bogusław Gruszczyński, Jerzy Hrybacz, Tadeusz Kolodziejcki, Anatol Konsik, Ryszard Kotarski, Adam Opieł, Grażyna Pytlak, Ryszard Sawicki, Jerzy Wendelt, Jan Wielgosz.

5. Dziecko z Goetzów Wlkp.

6. Zjazd delegatów NSZZ „Solidarność” w Goetzów Wlkp. (z lewej): Józef Zbigniew Belz, Edward Borowski, Bogusław Gruszczyński, Jerzy Hrybacz, Tadeusz Kolodziejcki, Anatol Konsik, Ryszard Kotarski, Adam Opieł, Grażyna Pytlak, Ryszard Sawicki, Jerzy Wendelt, Jan Wielgosz.

7. Plakat z zjazdu.

APARAT BEZPIECZEŃSTWA WOBEC „SOLIDARNOŚCI”

Mimo początkowo poprawnych stosunków między władzą a przedstawicielami „Solidarności”, z czasem relacje zaczęły się pogarszać. Szczególnie negatywnie władze oceniały działalność Edwarda Borowskiego, Ryszarda Chromicza, Adama Opieła, Ryszarda Ornocha, Zbigniewa Zięby i Tadeusza Kołodziejewskiego.

Funkcjonariusze SB oceniali, że ich radykalne postawy nie przekładają się na nastroje wśród robotników. Stwierdzali: „[Ryszard Ornoch] w wyborach do Komisji Zakładowej w ZM „Gorzów” m.in. z naszej inspiracji nie uzyskał mandatu delegata na zebranie wyborcze, zaś Kołodziejewski otrzymał mniejszą ilość głosów niż należało się spodziewać”. Nie wiadomo jednak na czym polegała „inspiracja” SB.

Wydział III SB KW MO w Gorzowie Wlkp. oceniał, że dostatecznie kontroluje Prezydium NSZZ „Solidarność” oraz Komisje Zakładowe w „ochronianych obiektach”. Posiadał trzech tajnych współpracowników w Zarządzie Regionu oraz dziesięciu tajnych współpracowników i cztery kontakty operacyjne w Komisjach Zakładowych.

Według funkcjonariuszy SB posiadane źródła informacji zapewniały „stałą i systematyczną kontrolę działań poszczególnych członków [...] dopływ informacji wyprzedzających o podejmowaniu ewentualnych negatywnych działań przez działaczy NSZZ „Solidarność”. Do inwigilacji wykorzystywano także perłustrację korespondencji oraz podsłuchy telefoniczne i pokojowe.

Wśród licznych działań wymierzonych w „Solidarność” było podejmowanie czynności, których celem była dezintegracja środowiska „Solidarności”, paraliżowanie działań i osłabianie autorytetu poszczególnych członków w środowisku, wykorzystywanie konfliktów między działaczami Zarządu Regionu do ich kompromitacji, inspirowanie prasy regionalnej do publikacji uderzających w działaczy „Solidarności” czy kompromitowanie niektórych kandydatów w czasie kampanii wyborczej do władz związkowych. Ponadto poprzez TW „Marek” (Anatol Kosiak) i TW „Merkury” (Ryszard Kotarski) zamierzano wpływać na Komisję Krajową „Solidarności”.

Źródło: Dział Inwigilacji i „Zachowanie” w Gorzowie Wlkp. (Kierownik: Edward Borowski, Asystent: Ryszard Ornoch, Ryszard Chromicz, Tadeusz Kołodziejewski).

Źródło: Kierownik Biura: Ryszard Ornoch.

NSZZ
Solidarność

Jesienią 1981 r. sytuacja stawała się coraz bardziej napięta. Stale pogarszające się warunki na rynku zaopatrzenia stały się przyczyną wywieżenia przez Stanisława Radziukiewicza i Tadeusza Horbacza, pracowników „ZREMB-U”, na budynkach przedsiębiorstwa transparentów o treści: „Zagłada biologiczna narodu to program PZPR i rządu”, „Głodujący wszystkich zakładów pracy łączcie się”, „Zaprzestanie głodzenia narodu” oraz „Nasz urlop chcemy spędzić z rodzinami a nie w kolejkach”.

Zarząd Regionu organizował akcje plakatowe, np. w sierpniu 1981 r. w mieście pojawiły się plakaty o treści: „Chcemy chleba a nie kabaretowych występów ministrów w TV”, „Czy poczynania naszego Rządu nie zmierzają do powtórzenia w PRL czeskiego sierpnia 1968 r.”, „Wstrzymać eksport żywności. Jesteśmy głodni. M. Rakowski w telewizji nie zastąpi chleba”, „Chcemy znać całą prawdę. Żądamy dostępu do radia i telewizji”.

17 września 1981 r. pojawiły się plakaty związane z 42. rocznicą wkroczenia wojsk ZSRR do Polski, a 11 listopada 1981 r. z okazji rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości.

Zarząd Regionu rozpoczął również akcje pro-

pagandową o dostęp do środków masowego przekazu. Już 29 sierpnia 1981 r. na 11 Walnym Zebraniu Delegatów NSZZ „Solidarność” Regionu Gorzów Wlkp. Bogusław Gruszczyński zgłosił wniosek, aby dziennikarze reprezentujący „środki masowego przekazu, znajdujące się w dyspozycji PZPR” wyszli z sali, co miało być protestem przeciwko niedopuszczeniu „Solidarności” do radia i telewizji. Wkrótce w mieście pojawiły się ulotki i plakaty o treści: „Zejdziemy z murów gdy wejdziemy na anteny i ekrany” oraz plakaty przytaczające treść artykułu 83 Konstytucji PRL.

Od 15 października do 6 listopada, w związku z wszczęciem postępowań karnych wobec członków „Solidarności” w województwie gorzowskim trwał stan gotowości strajkowej. 28 października największe gorzowskie zakłady, odpowiadając na apel Komisji Krajowej, na godzinę przerwały pracę.

3 i 4 listopada taksówkarze zablokowali ulice, a od 10 do 13 listopada strajkowali gorzowscy kioskarze. Napięta sytuacja panowała w gorzowskiej AWF, która przylczyła się do ogólnopolskiego strajku uczelni.

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

F. Jankowski / WZP

